

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>

Lemgoviae, 1714

Liber I. De Academia in Westphalia fundata.

urn:nbn:de:hbz:466:1-8040

IUDICIUM MELIUS POSTERITATIS ERIT

Theodorus Furstenbergius
 Episcopus Paderbornensis, et S.R.I.
 electus 7 Junij. An. M.D.LXXXV.
 XVIII. et sepultus Paderbornae

Dei et Apostolicae Sedis Gratia
 Princeps. natus An. M.D.XLVII.
 defunctus 31. Decemb. An. M.D.C.
 in eode Cathedrali.

PANEGYRICUS,

NATALI DIE

ACADEMIÆ THEODORIANÆ

PADERBORNENSIS,

oblatus ejus munificentissimo

Fundatori,

Reverendissimo atque Illustrissimo Principi,

D. THEODORO,

EPISCOPO PADERBORNENSI,

S. R. I. PRINCIPI, DOMINO AC

PRINCIPI CLEMENTIS-

SIMO.

LIBER I.

De Academia in Westphalia fundata.

C A P U T I.

Proœmium.

Licet jam, Reverendissime & Illustrissime Princeps, tandem aliquando huic florentissimæ Juventuti erumpere pressam adhuc animis, clausamque lætiti- am, & sua erga Cels. V. studia, condito amplissimo in hac Urbe optimarum ar- tium domicilio jampridem inflamma- ta, publica gratulatione testari. Quanquam enim alte- rum jam annum hoc maximo, præstantissimoque benefi- cio

a

cio

cio sane frequentes utebatur, quoniam tamen necdum publice propositis iis literis, quibus Pontifex Maximus & Cæsar Academiæ nobis immunitates & jura concedunt, necessarius quidam splendor deerat, nos quoque gaudia ac vota nostra tantisper in hominum lucem, atque oculos proferre verebatur. At hodierno die quis jam obscure ferat sensum animi sui, cum ad earum literarum promulgationem ex omnibus prope Westphaliæ partibus concursus in hanc urbem fiant? cum tot mortales in te inhient tibi que gratias agere gestiant, à quo liberis suis potiores omnia avita paternaque hereditate esse paratas opes intelligunt? cum omnia DEI immortalis altaria, atque templa, perpetuam se jam tibi doctorum, præstantiumque virorum facultatem & copiam debitura fateantur? cum denique ipsa adeo oppida atque vici videantur, si fieri posset, ejicere se sedibus suis, atque ad hoc novum patriæ decus, hanc arcem disciplinarum, hoc munimentum avitæ religionis, seminariumque reip. coram intuentum velle pervolare? In hac communi lætitia, atque plausu nemo non intelligit, quantum flagitii sumus admissuri, si ad quos hæc præcipue tua merita pertinent, non omnibus, quibus licuerit, gratulationis officiis perfungamur. Quanquam hic omnium ardor, atque concursus non modicam ipse per sese nobis præbet gratulandi materiam. Est enim primus beneficii fructus, non indigno benefecisse: proximus non ingrato. Quos quidem immortalis tui beneficii fructus, jam nunc, Princeps Illustrissime, te ferre sentimus, & gratulamur ex animo, quando quidem animadvertis, te, hac prima Westphaliæ Academia molienda non in gentem aliquam inertem, atque à Musis abhorrentem, aut magnitudini beneficii æstimandæ imparem, sumptum, atque jacturam fecisse. Hæc enim hodierna alacritas, & faustæ preces omnium ordinum, perinde atque in communi quadam & eximia fortunæ prosperitate gratulantium, satis ostendunt & quanto vulgo sapientiæ amore teneantur, & hoc tuum bene-

beneficium quanti omnes faciendum putent. Sed cave existimes, Princeps Illustrissime, repentinum hunc esse quendam animi impetum jam primum tantæ rei novitate commotum. Est enim quædam indoles virtutis & sapientiæ, præclaris majorum institutis, exemplisque corroborata, quæ animos ad bonarum artium cupiditatem sponte sua assiduo rapit, quarum se tantam modo facultatem tuo beneficio nactos esse glorianur. Repetenti siquidem mihi memoriam præteriti temporis, atque animo recolenti, quæ adhuc fuerit in Westphalia magnitudo ingeniorum, quis ardor discendi, quæ laborum patientia, subit in mentem mirari, quo tandem fato acciderit, ut amantissima laudabilium doctrinarum natio tam diu integrum, atque perpetuum earum emporium desiderarit. Quæ de re existimavi nihil me alienum ab hujus diei splendore & lætitia esse facturum, si pauca apud Celsitud. V. verba facerem: idque ut mihi bona tua venia liceat, etiam atque etiam rogo. Cognosces enim ex iis quæ dicam, si omnes, qui jam inde ex eo tempore, cum primum Westphalia veritatis Christianæ lumen aspexit, has oras tenuerunt, modo à mortuis existerent, nihil ex iis, qui nunc adsunt, de studio ergate, atque officio, nihil agendis gratiis esse concessuros. Erit deinde cur præcipuam tibi quandam felicitatem gratulemur, qui DEI singulari munere id absolveris, atque perfeceris, quod antea tot viri graves, ac sapientes vel tacitis votis optaverunt, vel aliqua duntaxat parte tentaverunt. Discet denique nostra juvenus quousque jam progredi in bonarum artium studiis oporteat, tam certis, & expeditis abs te discendi præfidiis comparatis, sine quibus nostri majores tanta sunt in iis ingenii, & laborum contentione versati.

Quanti Westphalia ingenia fecerit D. Carolus Magnus.

Sunt enim ita fere comparati præstantes animi: cito arripiunt, quæcunque ad veram laudem, decusque pertinent, sibi que turpe ducunt semel inspectam in pura luce veritatem mediocri ardore complecti. Neque eo contenti, simul cum veritate, omnia persequuntur, atque appetunt præsidia & adjumenta veritatis. Vix Christiana veritas Westphalis illuxerat, cum ita non ejus modo, sed etiam liberalium artium, quarum illa comitatu plurimum gaudet, & opera utitur, amore sunt capti, ut brevi Carolum Magnum non magis bellicæ virtutis, quam politæ pacatæque doctrinæ peritum, & acrem æstimatorem, in eam spem adducerent, nulli cæterarum, quæ in ejus essent imperio, gentium, hanc sapientiæ & eloquentiæ gloria inferiorem futuram. Nam cum per id tempus inter suos, & Orientalis Imperatoris liberos nuptias conjunctum iri confideret, optaretque religiosissimus Princeps uti hac affinitate ad utriusque Imperii Ecclesias certa ac stabili inter se concordia vincendas, neque, in tanta populorum, qui ei parebant, multitudine, viri eruditi deessent ac disertis, quibus id negotium cum dignitate mandari posset, tamen eam habuit opinionem ingenii & industriæ nostrorum hominum, ut illos potissimum tantis rebus sustinendis, atque tractandis idoneos esse judicaret. Neque vero unum duntaxat sibi ex eis legatum delegit, (quod tamen in gente præsertim admodum nuper in CHRISTO conciliata perhonorificum fuisset) verum in Westphalia quoddam Orientalium Oratorum seminarium instituendum putavit. Itaque iis tabulis, quibus primam in Westphalia Episcopalem Ecclesiam Osnabrugi collocat, diligenter sanxit, ne unquam in ea Latinarum, Græcarumque literarum studia inter-

*Krantzius
Metrop. 4.
l. cap. 2.*

mit-

mitterentur, quod inde, conciliatis aliquando nuptiis, potissimum sibi placeret, quodcumque ex usu & dignitate Reip. foret, legatum in orientem decernere. Quare prudentissimus Imperator satis ostendit, quid jam tum sibi de Westphalorum ingeniis polliceretur, quos primum efflorescentes arbitraretur, in luce ipsius facundiæ, omnisque liberalis scientiæ inventricis Græciæ, iis ipsis artibus, quas illa maxime venditare solet, totius Occidentalis imperii dignitatem tueri, & illustrare posse. Neque vero Carolum sefellit opinio. quanquam enim illud ejus de nuptiis consilium Græcorum levitate non processit, non tamen ideo destiterunt unquam nostri homines usque eo præstanti labore ad summam eruditionis gloriam eniti, dum, quorum gratia Carolus illustre linguarum gymnasium condiderat, subtiliorum quoque disciplinarum publicam sedem aliquando mererentur.

CAPUT III.

Ante, & post Academias conditas è Westphalia egregios sapientiæ magistros prodiisse.

ID quam mature sint promeriti vel ex hoc licet intelligi, quod cum cæteras fere gentes, cum primum ad Christiana sacra, civilemque cultum traducuntur, complures annos exterorum magistrorum disciplina ante formari necesse sit & perpoliri, quam ex iis ulli ad cæteros docendos idonei possunt existere, tamen hujus tanta fuit soli benignitas, ut simul coli cœperit, simul sapientissimos antistites proferre. Quid enim Hatumaro, quid Badurado hujus Ecclesiæ primis Episcopis earum artium defuit, quæ in laudatissimis populorum magistris prædicari solent? At hos ex eorum numero fuisse accepimus, quos gente perdomita Carolus obsides accepit. Ab his acceptam pietatis literarumque gloriam plurimi, quorum memoria Ecclesiarum cœnobiorum-

*Adamus
Brem.
Chronica
Corbeien-
sis.*

que litteris consecrata est, non modo propagarunt ad posteros, verum etiam in longinquas & barbaras gentes incredibili labore sparserunt. Neque enim ignorare potes, Princeps Illustrissime, VVestphaliæ primaria collegia, ac cœnobia, atque inprimis finitimam terris tuis Corbeiam, eorum prope omnium fuisse gymnasium, qui ulteriorem Saxoniam, Vandaliam, Daniæ primis Christianæ fidei præceptis & bonis artibus imbuerunt. Hinc enim Ansgarius, Rembertus, Adalgarius, Unno, Sigbertus, aliique viri immortalitate dignissimi prodierunt, qui morum sanctimoniam, & scientiæ copiis, quicquid inter Visurgim, & ultimos Borealis oceani sinus terrarum jacet impleverunt. Neque vetustis modo illis temporibus tales VVestphalia viros pariebat, verum etiam ante annos circiter trecentos, cum nobilissimus equester ordo digna suis natalibus, suaque animi magnitudine in Livoniam expeditione suscepta, populos ad eam diem à CHRISTI sacris averfos debellare, & subjugare decrevisset, una cum iis multi indidem pii, eruditique homines sunt profecti, qui quos illi armis vincerent, ipsi religione, & humanitate excolerent. Cujus rei, ut historiarum monumenta deessent, testes esse possunt nobiles, & locupletes Livoniæ Ecclesiæ, quæ se ad nostram usque memoriam VVestphalis fere præsulibus regendas dederunt. quippe visum est illis æquum esse, ut illi Ecclesiarum opibus fruereentur, quorum eas majores suo labore, doctrina, præclarisque exemplis instituisent. Hujusmodi hominum incredibile dictu est, quantam copiam aluerit VVestphalia, cum in Ecclesiæ Collegiis, religiosisque domibus omnis Christianè vivendi, recte sentiendi, atque dicendi ratio traderetur. Sed cum in iis domiciliis ii fere soli formarentur, qui sanctioris vitæ genus inire statuisset, perspicuum est non perinde ad multos ejus disciplinæ fructum permanasse, atque si nostrarum Academiæ more, omnibus honestarum artium amantibus adolescentibus promiscue patuisset. Verum
hoc

hoc incommodum iis temporibus fuit VVestphaliæ cum pluribus regionibus commune. At postquam Principum beneficio ea gymnasiolorum publicorum forma, quæ hodie est in usu, tandem increbuit, proprium ejus malum fuit, in tanta præstantium ingeniorum ubertate Academia carere. Quanquam VVestphaliæ Academia defuit, Academiis VVestphali nunquam defuerunt. Si enim eæ quæ in Germania & antiquitate, & celebritate nominis cæteris antecellunt, eorum imagines recensent quorum sunt ingeniis, & laboribus plurimum exultæ, reperient ab ipsis incunabulis plurimum sibi splendoris à VVestphalis accessisse. Certe, ut alios præteream, cum paucas etiam Academias haberet Germania, ad Concilium Constantiense, quo constat delectum eruditiorum hominum florem convenisse, à duabus primariis duo VVestphali viri eruditione & auctoritate præstantes publice communi consensu missi memorantur. Aderat Colonia Agrippiensi Theodoricus de Monasterio Theologiæ Doctor, qui & verba in conventu habuit ad Patres, & in eorum numerum est allectus, qui in pestilentem Joannis Hussi doctrinam Concilii auctoritate, inquirerent. Aderat ex Heidelbergensi gymnasio Conradus de Sufato & ipse Theologiæ Doctor, atque apud Ludovicum Comitem Palatinum gratiofus in paucis, qui voluntate rotius Concilii ad Petrum cognomento de Luna, qui se Benedictum XIII. ferebat, in ordinem redigendum, in ultimam Hispaniam, inter alios, legatus est profectus. Erfurtum vero inter præcipua sua lumina commemorat Godeschalcum Grefemundum Meschedensem, clarum in primis rerum divinarum scientia, cujus germanus eodem tempore Moguntiæ Medicus ac Philosophus habebatur eximius Theodoricus. Sed hujus famam in eadem Academia filius obscuravit, & ipse Theodoricus, quem Erasmus alicubi hominem appellat ab ipsa natura ad humanitatem, ad bonas litteras, ad eloquentiam illam verè Atticam, sculprum ac factum. Sed quid

*sess. 23.**sess. 16.**Trith. de
script. Ec-
cles.*

Annot. ad
ep. 9. 3.
Hieronym.

quid necesse est omnium Academiarum tabularia excutere, cum sat multa à Westphalis relictæ teneamus in eorum libris eximiæ litteraturæ documenta, è quibus cognosci liceat, quantum vivi Doctorum exedras ornaverint, quorum tanto intervallo, defunctorum lucubrationes, legentium & laudibus & profectu celebrantur? Ac recentibus quidem Academiis cum vigeret etiam illud minus comptum & amœnum, subtile tamen, & argutum disputandi scribendique genus, Theologiam, ut de ea præcipue loquamur, scriptis illustrarunt, præter Susantensem, & Meschedensem, de quibus memini, Henricus de Coesveldia, Wernerus Rollevincius, Henricus de Hervordia, Hermannus de Soldis Osnabrugensis, Hermannus in Campo, Henricus de Werlis, & alii complures, quorum extant plena eruditionis, ut iis temporibus, ingenii monumenta,

CAPUT IV.

Humaniores litteras in Germania præcipuo Westphalorum studio restoruisse.

AT vero postquam NICOLAI V. PONT. MAX. auspiciis cultiora litterarum studia primum in Italia revixerunt, cum pleræque omnes Academiæ Germaniæ, rationibus sane levibus retardatæ, quas alicubi persequitur ac refellit Æneas Silvius, ea admittere, & tractare cunctarentur, Westphali nostri, tempus hoc demonstrandæ suæ in bonas litteras voluntatis, minime prætermittendum rati, relictas ab aliis, atque despectas non modo sibi recipiendas, sed etiam ornandas, atque omni ope toti Germaniæ commendandas, existimarunt. Princeps tam illustris facti Rudolphus à Langen, vir equestris in Westphalia ordinis, & in maxima Ecclesia Monasteriensi Canonicus fuit. Is enim cum una cum Mauritio Comite Spiegelbergio Canonico Coloniensi, & Rudolpho Agricola, in Italia Francisco Philelpho, Theodoro Gazæ, aliisque utriusque linguæ instauratori-

Lib. de e-
duc. Liber
ror. ad La-
dislaum
regem c. 6.

toribus dedisset operam, tantosque haberet progres-
sus, ut is, quem modo nominavi, Agricola ab hoc demum
viro aliquando, ut ipse loquitur, *priscam insolenti Italia,*
& propemodum occupatam bene dicendi gloriam extor-
queri posse confideret; reversus in patriam nihil habuit
antiquius, quam ut ad quarum artium quasi mercatum
quendam erat profectus, earum suis popularibus copiam
faceret. Ille igitur fuit ut cecinit quidam,

In Epist.

*Alexander
Hegius in
epigramm.*

Primus Melpomenen qui rura in Westphala duxit.

In Westphala autem? imo vero, si verum amamus, omni-
no post restitutas litteras, primus Germanorum erudi-
tum carmen scribere cœpit. Scripsit & multa soluto
sermone perquam diserte, & veteres illos elegantium ar-
tium auctores prope primus, quasi postliminio, juven-
tuti restituit. Etenim Conradum, è Comitibus Ritber-
gensibus, Monasteriensem Antistitem, magni animi
Principem, sua auctoritate perpulit, ut in ludo littera-
rio, qui erat in ea urbe ad D. Pauli, repudiatis barbaris &
incultis minime idoneorum magistrorum præceptiun-
culis, exemplo, atque instituto earum scholarum, in qui-
bus erat in Italia versatus, vetusti scriptores utriusque
linguæ explanarentur. Res variis, ut fit, consultationibus
in id tempus extracta est, quo in ea Ecclesia Scholastici
munus sustinebat vir magno natalium, & prudentiæ
splendore Wennemarus Horstius, ex ea ipsa familia,
quæ amplissimum hujus nunc Ecclesiæ Decanum tulit;
is ascitis in eam rem viris litteratis è Langii fere discipli-
na, atque contubernio, universum Gymnasium Timan-
no Camenero, cujus extant de Philosophia naturali
commentationes, administrandum dedit. Neque verò
hic VWestphalorum ardor unius urbis finibus coërce-
ri potuit, sed annitente eodem in primis Langio, ludis,
in celeberrimis quibusque oppidis, apertis, omnibus u-
triusque linguæ, omnisque politioris litteraturæ copiis
Westphalia redundavit. Quid quod VWestphalorum stu-
dio, ac labore in alias quoque Germaniæ oras perma-
narunt?

narunt? Siquidem Daventriæ versabatur Alexander He-
gius homo Westphalus, cui Langius, quondam ejus
condiscipulus, è bibliotheca, quam secum ornatam, & lo-
cupletem ex Italia derulerat, libros à doctissimis illis Italiæ
magistris nuper editos in lucem, sane quam benigne &
ultra mittebat. His cum ille assiduo volvendis fieret
quotidie eruditior, discipulos, atque æmulos studiorum
suorum habuit Desiderium Erasmum Roterodamum,
Joannem Murmellium, Ludovicum Bavingum, alios-
que complures. In his Conradus quoque Goclenius Pa-
derbornensis fuit, qui postea in nobilissima Academia Lo-
vanienti è primis fuit ejus Collegii professoribus, quod
ad illustrandas linguarum præstantissimas sapienter insti-
tutum, trilingue dicitur; plurimumque sua ætate, di-
cendi laude præstitit. Eum hujus artis præcepta traden-
tem, audiit inter alios Adolphus Comes Schaumburgius,
qui deinde Coloniensis Antistes renunciatus, veteris fuit
religionis instaurator & vindex, plurimumque, Prin-
ceps Illustrissime, jam tum exsplendescentem indo-
lem in tenera tua dilexit ætate. Tulit præterea Paderbor-
nensis ager eadem tempestate Ludovicum Dringebur-
gium, qui ad excitandas easdem mansuetiores litteras,
magnis propositis præmiis Selestadium in Alsatiam
evocatus, Joannem Reuchlinum, Beatum Rhenanum,
Jacobum Wimphelingium, aliosque erudit, qui dein-
de insigni scientiæ fama claruerunt. In Bataviam primus
eadem præclara studia, eodem hortante, & adjuvante,
Langio, Antonius liber Sufatensis invexit, è cujus disci-
plina Alardus Amsterdamus, doctissimus ac politissi-
mus Lovaniensis Theologus, alique clari in litteris homi-
nes prodierunt. Quo quidem tempore nihil mihi West-
phaliæ videtur ad immortalem gloriam præter te unum,
Princeps illustrissime, defuisse. Si enim tui similis quis-
piam Mæcenas fuisse exortus, qui severas illas veterum
Academiarum doctrinas hac nova humanitatis, & elo-
quentiæ dulcedine temperasset, unoque utrasque do-
micilio

micilio collocasset, nã! is facile omnibus numeris abso-
lutam Academiae formam primus Germaniæ demon-
strasset

CAPUT V.

*Westphali natura propensi, & habiles ad
doctrinam.*

EQuidem sic sentio: quantum inter frugiferas arbo-
res, & eas interfit, quæ præter foliorum speciem, &
umbram nihil afferunt, tantum ea gymnasia quæ
sciendi studia, cum linguarum cognitione conjungunt,
iis præstare, quæ soli poliendo sermoni, sunt consecrata.
Neque id nostrates fugit, quorum ut quisque est inge-
niosissimus, ita non contentus his Minoribus artibus, ad
sublimiorum rerum disciplinas nativo quodam impetu,
quando domi facultas non datur, in longinquas terras
rapitur. Quod enim est in Germania, aut superioribus
annis fuit paullo florentius Gymnasium? quis doctorum,
hominum cœtus? quis denique discendi ac proficiendi lo-
cus, qui non Westphalorum sit ingeniis illustratus? Illi
vero quos rei familiaris inopia patrios fines egredi non fi-
nit, non satis illa aviditate, qua in his litteris percipiendis
sunt versati, quarum erat domi copia, declararunt, quid
in iis studiis essent facturi, quæ continent naturale quod-
dam pabulum præstantium animorum? Quibus tamen
si Westphalia adhuc publicas sedes nullas posuerat, ta-
men quam crebri in ea sunt, & celebres ludi? qui concur-
sus, ardorque discantium? quæ certamina æqualium?
quæ cohortationes, & gratulationes parentum? quis la-
bor, & assiduitas magistrorum? Academias profecto com-
memorare possum, quæ celebritate & frequentia nullo
modo sint cum puerilibus Westphaliæ ludis comparandæ
Quem enim horum nominare possis, qui vastitatem & so-
litudinem, ut illæ, metuant? quo, dilabentibus civium po-
pulariumque liberis, externos, & peregrinos auditores
prope pretio conducera necesse sit? qui fucatae libertatis

illecebris, & indecoris immunitatibus ad pelliciendam juventutem indigeat? Westphalorum ea semper fuit discendi cupiditas, ut & suis gymnasiis complendis soli sufficiant, & plurimum inde redundet in externa. neque vero multum prensandi parentes, ut filios suos ad studia incumbere patiantur, quippe cum ipsi quoque ruri, atque in mapalibus nati, qui nullam doctrinæ partem attigerunt, non temere quemquam filiorum litterarum profus expertem velint. Itaque diu aliis est prius studendum, quam studia amore esse digna cognoscant: VVestphalos jam inde ab ipsis incunabulis quidam ad discendum genius extimulat. ut vel inde conjectura liceat assequi, quantus sit in VVestphalia proventus illustrium ingeniorum. Est enim ingenium quidam mentis oculus, qui quo majus luce gaudet, atque exire gestit e tenebris, hoc est fanior, & ad cernendum, ac perspicendum acutior. Ejusmodi cum tanta sit in VVestphalia multitudo, quibus, Illustrissime Princeps, velut inusitatum jubar optatam hodierno die lucem affers, non est metuendum ne unquam defint, qui ad eam accipiendam, & fruendam anhelent, seque ob immortale hoc patriæ decus æternas tibi gratias debere fateantur.

CAPUT VI.

Quibus rebus Westphali ad progressum in litteris adjuventur.

NEque vero minore contentione Westphali studia persequi tolerant, quam arripuerint. est enim huic genti cognata incredibilis quædam industria, quæ exterorum quoque hominum præconium meruit. Sunt enim ab Erasmo hæc ipsa scripta in epistola ad Thomam Morum summum illius sæculi lumen. *Westphalus, inquit, populus, ut vulgo rudior habetur (nempe à tuis Batavis, mi Erasme, politis scilicet hominibus) ita multos nobis dedit summis ingeniis, minimeque vulgari doctrina præditos. Non aliud genus mortalium patien-*
tius

tius laborum est. Rara profecto singularisque laus. Quæ enim duæ restam ægre in uno homine, ne dicam gente, copulantur, quam ingenii magnitudo, & laboris contentio? fere enim qui ingeniosi, iidem sibi præfidentes, plurimum otio se dedunt, ne minus ingenii habere videantur, si plus laboris assumpserint. Atqui contra fieri oportuit. Ut enim quo fœcundior est ager, hoc operam coloni remuneratur uberius: ita præstantissimum quodque ingenium hoc est fructuosius, quo diligentius, instantiusque colitur. Neque vero parum affert momenti ad promovenda studia Westphalorum, celeritati ingeniorum adjuncta modestia, & ab effrenatis motibus alieni mores. Sic enim plerosque omnes natura comparavit, ut facile imperare animo suo, suæque vitæ modum tenere condiscant. quo quidem nihil est ad accipiendos sapientiæ fatus accommodatius. Ejus rei video ab harum rerum prudentibus duo argumenta sane luculenta proferri. Alterum, quod cum plures fere è Westphalis, quam cæteris Germaniæ populis, quotannis propter discendi cupiditatem in alienas terras demigrent, multi item quotannis in patriam se referant, incorruptam tamen adhuc, atque integram ab omni depravato exterarum gentium more Westphaliam tueantur. Eadem semper in victu cultuque frugalitas: idem in moribus candor: eadem in dictis factisque constantia. Longissime enim absunt ab eorum errore, qui tum demum se præclare peregrinatos arbitrantur, cum quot gentes accesserint, totidem peregrinis vitiis obsiti revertuntur. Itaque cujusmodi eum expressit Homerus, quem imaginem posteris proposuit Sapientiæ, tales plerosque Westphalorum fingit natura, format educatio, confirmat industria, ut non magno negotio & Sirenum blanditias, & artes filiarum Solis prætervehantur impune. id qui norit eum demum scito certissimum ad absolutam sapientiam cursum tenere posse.

Alterum quoque indicium facilis & pacatæ naturæ commemorant, quod nulla Germaniæ gentium plures procreavit, qui in alienis rebus publ. honoribus, atque muneribus vel minore invidia sint ornati, vel majore omnium commendatione perfuncti. Nulla siquidem est non dico illustris, & splendida, sed omnino paullo lautior Westphaliæ domus, quæ non aliquos è suis majoribus laudare possit, extra patriam in aliquo vel viri Principis Consilio, vel alicujus reip. Senatu, vel aliquo denique Ecclesiastico, aut civili Magistratu iis quoque faventibus versatos, qui se præteritos, jure queri posse videbantur. Sic enim induxerunt animum plerique mortalium, cujusque commoda, atque ornamenta civitatis, civium esse oportere. ad ea si alienus adspiret, omnibus est invidiæ telis expositus, quæ quisquis evitare desiderat, eum necesse est usque eo animo suo posse imperare, ut neque ulla improbitatis significatione nudum latus calumniis præbeat, & se facile in tam excelso virtutis fastigio collocet, quod nulla invidia possit attingere. Quæ omnia, quid aliud significant, quam in Westphalorum indole innata atque inclusa singularis cujusdam semina virtutis, quæ si tempestiva cultura tantisper foveantur, atque adolescant, dum justam maturitatem assequantur, intellexisti, Princeps Serenissime, brevi Westphaliæ universam plurimis, & maximis ornamentis, atque præfidiis non ad suam modo, verum ad totius Christianæ reip. utilitatem abundaturam.

CAPUT VII.

De aliena à veteri Religione Academia in Westphalia tentata.

Quare nunquam tibi pro eo ac meretur hoc tam diu optatum beneficium, gratiam Westphalia referret. Tu enim primus in media ejus luce campum aperuisti, in quo nostrorum hominum industria, in exiguum gyrum paucarum nuper disciplinarum compulsa,

pulsa, libere tandem ad omnem Sapientiam excurrere, cognoscique possit. Tibi debet omnis posteritas, quod quæ majores nostri litterarum decora, atque præsidia peregre petebant, ea jam domi, te auctore nascantur, atque ita patriam, quam adhuc parentem tantum, & altricem suam vocabant, deinceps, tuo beneficio, eorum quoque bonorum procreatricem sint habituri, quæ sola, cum semel possidere cœperimus, nunquam nostra esse desinent. Est vero aliud quoque quod divinæ providentiæ gratulemur. neque enim mihi tam lætandum videtur, quod aliquando hoc doctorum hominum seminarium in Westphalia sit conditum, quam quod eam mentem veteris, atque Orthodoxæ religionis colenti Principi potissimum injecerit. Neque enim defuerunt qui secessione ab Ecclesia Catholica facta, Westphalam post annos jam demum octingentos veritatem se docturos professi, suis novis opinionibus, Academiarum more non modo Ecclesiarum opibus, sed etiam Ecclesiasticis Principibus administris extruere gymnasia laborarunt. Fuit in eo numero superiore seculo Arnoldus Burenius, cujus extat oratio sane verbosa ad Franciscum Monasteriensem Episcopum, non sine præfatione Philippi Melanchthonis. In ea principio mirifice laudat Episcopum, quod *incredibili totius prope Germaniæ admiratione, à Pontificia illa, ut ipse loquitur, impietate ad puram Christi doctrinam* (Lutheri deliramenta dixisse oportuit) *se transtulerit.* deinde persuadere conatur, *ut Westphalæ juventuti ludum aperiat, qui non solum inferiorum artium tractatione, sed etiam Theologicarum rerum, & Jurisprudentiæ professione nobilitetur.* Addit, incredibile esse, quanta futura sit istius beneficii gloria. : *Unum illum ex omnibus Episcopis, quibus unquam Westphala Ecclesia, atque Resp. fuerit commissa, extitisse, qui primus in illam Ecclesiam sacrosanctam Evangelii doctrinam, & in scholam, vere piam, & salutarem institutionem, omnibus ineptiis impiisque somniis ex illis detur-*

deturbatis, intulerit. Hæc ille. Ac sane si quod unquam fuit tempus oblatum Westphaliæ divinitus, quo merito poterant omnium animi ad Academiæ cupiditatem erigi, hoc profecto illud fuit, cum ampla, & valida in primis Urbe ex Anabaptistarum fanaticorum hominum, & omnium honestæ doctrinæ conjuratorum hostium dominatu, in libertatem vindicata, omnes vehementer quoddam dementissimæ illius inscientiæ, atque barbariæ, tam recenti malo, odium percepissent. Itaque post receptam urbem, eorum qui ludum in illa litterarium, de quo nuper dixi, celebrabant, duo admodum millia censa fuisse accepimus. Cum ergo ad minorum, ut ita dicam, gentium artes, tanti concursus fierent, quid futurum fuisse putemus condita Academia, in qua sublimiorum quoque doctrinarum studia viguissent? Sed nimirum hujus meriti gloriam DEUS tuæ Celsitudini, Princeps optime, reservabat. Neque vero, qua fuit in nos bonitate, commisit, ut civitas vixdum illa turbulentissima tempestate perfuncta, eis cathedras, & subsellia erigeret, qui primi ejus commovendæ duces extiterant. Quis enim est rerum illo tempore gestarum tam rudis, qui nesciat Lutherianos prius in Catholicos, quam in Lutherianos Anabaptistas, coortos, his faces ad rempubl. turbandam prætulisse? Quis ignorat huic ipsi Francisco, ad quem scribit Burenus, non Anabaptistas modo, sed etiam Lutherianos rerum novarum, & seditionis pœnas dedisse? Ac fuit ille quidem deinde, nescio quo illorum temporum fato, eo delapsus, ut haud dubie eorum partibus faveret, quorum sceleratos impetus ante compererat: ne tamen ei Episcopatus, Pontificis Max. sententia, ut erat institutum, abrogaretur, supremum Canonorum Collegium, ob magna viri in Ecclesiam merita, intercessit, deditque operam ne quid præterea res Catholica detrimenti caperet. Verum, quæ, malum, est hujus hominis impudentia? primusne Franciscus sacrosanctam Evangelii doctrinam in Westphaliam intulit?

*Vide
Laur. Fabricium
exam. In-
quis. Monast. c. 7.*

tulit? itane? tot sanctitate & doctrina illustres antistites, qui à fundata in histerris Christiana religione Ecclesiam gubernarunt, expertes Evangelicæ doctrinæ fuerunt? quid? antequam Petrus Werthemius ad res novas molientes Monasterium Marpurgo mitteretur, scholæ ineptiis, & somniis refertæ erant?

CAPUT VIII.

*Novum Evangelium cum summo Academia-
rum odio natum.*

SCio quæ ille somnia intelligat, nempe Missam, Purgatorium, Sanctorum invocationem, & similia Ecclesiæ Catholicæ dogmata, quæ sapientissimus quisque veterum Patrum complexus est, ut nemini possit esse dubium, quin illi potius somnient, qui ista repudiant. At ego in hoc ipso de quo agimus Academiarum negotio tam planum facio ipsos illos novi Evangelii architectos somniasse, seu potius delirasse, ut ex eo, quod iis circa has artes contigit, in quibus erant inde ab ineunte ætate versati, conjici possit, eos cum toti antiquitati in gravissimis fidei decretis somnia objiciunt, omnino de potestate mentis exisse. Quæro enim ex Burenio, num hic ille Philippus, cujus præconio suam orationem commendari voluit, non aliquando Academias, & bonarum litterarum gymnasia sit execratus, & insano odio persecutus? Quæro num meminerit anno Salutis nostræ M. D. XXI. æneiformis excusam esse orationem Didymi Faventini nomine, contra Thomam Placentinum? num ignoret hujus orationis ab ipso Luthero auctorem laudari eum, de quo nobis sermo est, Philippum Melanchthonem? In ea porro oratione hæc sunt verba: *Ne nullæ essent in Christianismo scholæ, Academiæ generalium studiorum, quas modo universitates vocant, conditæ sunt. Atque hoc consilio mirum est, quam placeant sibi, quam salutare putent, quo non aliud repererunt neque perniciosius, neque magis impium, & quod video non Pontificibus,*

*Ep. Lat.
tom. 2. ep.
ad Spalat.*

c

sed

sed ipsi deberi Satanae, qui h quo unquam, hoc certe casu, egregie imposuit Christiano populo. Equidem sapientem virum fuisse judico Wiclepbum Anglum, qui omnium primus, quod ego sciam, vidit universitates esse Satanae synagogas. Et quid dici vel pium magis, vel sapientius potuit? Hæc Philippus, alludens ad illud Wiclephi pronunciatum, quod inter alia Concilium Constantiense damnavit: Academiæ, Collegia Academica, studia, & insignia magistralia vana gentilitate esse introducta, & tantum Ecclesiæ prodesse, quantum prodest diabolus. Ac ne quis dubitaret num hoc odium esset ab ipso genio novi Evangelii, ipse ejus parens Lutherus simul in Ecclesiam furere & bacchari cepit, Academiæ omnibus maledictis infectabatur, & exagitabat. Suntne hæc Lutheri verba? Ex isto fumo (de quo S. Johannes in Apocalypsi) prodeant locustæ istæ, quæ omnes cathedras occupant, omnia gubernacula administrant, ut Academiis ab initio mundi Satanas nihil excogitarit presentius, ad vastandam fidem, & Evangelium toto orbe. Ibidem eas comparat cum valle Tophet, & cum fano Moloch. Alibi appellat asinorum bipedum stabularia: alibi portas, & januam inferi. Est ubi vocet Antichristi lupanaria: Diaboli tabernacula: Synagogas synagogarum Satanae. Adjunxit ad hæc & alia convitia, magna & impudentia mendacia. An non est mendacium, Academiæ Aristotelem Christo equavisse, quantum ad auctoritatem, & fidem? Verbo & ratione docendi solvere mandata Dei? Christum & novum Testamentum longius ex mundo exterminasse, quam Judæos, & Turcas? denique in Academiis sub titulo doctrinae Christianæ non nisi pugnantissima Christianæ fidei doceri? Videntur ne Tibi, Princeps Illustrissime, hæc vigilantium, an somniantium? prudentium, an insanorum voces? Sed, audi facta haud paullo dictis stultiora. Anno M.D. XXI I, cum Lutherus metu Caroli V. Cæsaris in Pathmum, ut ipse insolentissime appellabat, secessisset, interea Wittembergæ Andreas Carolstadius, & Philippus Melanch.

Sess. 15.

Lib. de abrog. Missæ. l. de institut. pueris. Oper. in Ps. 22. Et contra Cathar. l. de Missæ privata. In conc. habita Kal. Jan. 1522. Colmaria edita l. contra Latomum. Lib. contra Cath. Lib. de abrog. Missæ. Conc. Kal. Jan. Col.

Ianchthon, Lutheriano cestro perciti, cogitarunt quemadmodum doctrinam, quam Lutherus, si diis placet, devocasset de cælo, factis persequerentur. Ergo, cum inter alia tam insigne ejus in Academiis odium haud dubiis argumentis perspexissent, juventuti quæ in Academia Wittembergensi studia litterarum æmulabatur, auctores fuerunt, ut combustis libris, spretoque gymnasio in opificum se disciplinam darent. Neque dubitarunt, cujus suaves fuerant, ejusdem consilii duces esse, nam Carolitadius, in villa haud longe ab urbe ex Doctore Theologiæ de improviso agricola, ac rusticus evasit: Philippus qui Philosophiæ magister erat, pistori suam operam navare cœpit. Hoc tantorum Theologorum decretum, inquit Staphylus, fuse longeque dimanavit in plerasque urbes Germaniæ. Et, ut reliquas taceam, scimus Vratislaviæ, & Suidniciæ in Silesia biennium ludos literarios occlusos fuisse, & plane extinctos: nec quicquam ab istorum sectariorum discipulis lectum, præter textum sacre Scripturæ. At, inquit, Lutherus, & Philippus, mutata postea voluntate, auctores ubique fuerunt per Germaniam instituendarum scholarum, neq; obscurum est, eos qui eorum instituta sectantur, passim gymnasia habere publice informandæ juventuti. Principio non ideo non somniarunt, quod aliquando suo illo somno excussi aliter, ac prius censuerunt. Imo vero vel indeliquido constat somnia fuisse, quod tunc ab iis damnata & explosa sunt, cum eos isti sapientiores fuisse confitentur. Deinde est quod gratias Principibus agamus, qui cum Anabaptistarum exemplo didicissent, quantum ad perturbandam remp. virium haberet novo Evongelio armata barbaria, mature ne id malum latius serperet providerunt. Quam in re videntur mihi fecisse, quod, ut ex Timæo narrat Athenæus, Prætores olim Agrigentini, ebriosis quibusdam juvenibus. Cum enim hi vino madidi in eam devenissent amentiam, ut cum in taberna federent, triremi sibi per mare vehi, & tempestate jactari videntur, eaque per suasionem supellectilem omnem, at-

Colloquium
Altenburg.
Suvius.
Staph. apolo-
g. p. 3. de
consens.
Evangelic.
§. Bibliista.

Lib. 2.

que adeo lectos ipsos, velut allevandæ navis causa projicerent foras, exciti tali insolentia magistratus, infanientes objurgarunt, ac ne amplius ad eum modum se vino repleverent severe monuerunt. Illi admoniti projicere quicquam desierunt, sed ita ut hærent etiam nonnullæ reliquiæ delirationis. Nam & Tritones prætores appellabant, & se ingenti tempestate perfunctos querebantur, & iis se in patria, velut suis liberatoribus statuas posituros esse promittebant. Nimirum necdum vini, à quo illa vœsania proficiscebatur, vis tota remiserat. Neque vero fuisset quicumquam tam vœcors, qui his hominibus, quicumquam suppelletilis, quod non projectum, & perditum vellet, custodiendum prius daret, quam essent omni pristinæ aberrationis periculo liberati. Atque spectavimus quidem Lutherum, & Philippum novo Evangelio ebrios, non lances, & lectos, sed optima nostrorum instituta majorum, & pulcherrima reipubl. vel ornamenta vel subsidia abjicientes. num illi admoniti penitus se ab illa infania removerunt? an non quasdam ejus notas est intueri? denique an non illa a novo Evangelio profluxit? num igitur illa potest, nisi eo prorsus sopito, atque extincto, omnino conquiescere? Certe Erasmi, quem credo isti recte de litteris existimare posse non diffitentur, hæc fuit sententia: Ubi regnat Lutheranismus, ibi literarum est interitus.

Lib. 19.
epist. ad
Pyrckheimerum.

CAPUT IX.

Philosophia in Academiis non respicienda.

VERUM id jam non ago. satis mihi fuerit ostendisse eos manifesto sua confessione somniasse, qui Catholicis Academiis somnia objectare non sunt veriti. Deinde non satis tuto iis hominibus Academiarum curam committi posse, qui tam flagitiose delirarunt ut tanquam exitiosas reipubl. damnarent, præsertim si nonnulla etiam in iis tantæ dementiæ usquam vestigia appareant. Dixi enim horum furorem perinde ut illorum Agrigentinarum non simul totum esse compressum. Id vel ex eo constare potest,

potest, quod etiam postquam Philippus à furno ad scholas rediit, tantisper honores Academici nemini more majorum mandati sunt, donec Electoris imperio intermissus pluribus annis mos aliquando referretur. Sed videor mihi in Burenii quoque verbis quædam observare relictæ stultitiæ argumenta. Quid enim causæ censes esse, Princeps Illustrissime, cur Burenus nullam sua oratione Philosophiæ mentionem faciat: cur ante Theologiæ studium solas inferiores artes requirat? Nimirum talem Academiam moliebatur in Westphalia, cujusmodi ex Lutheri præceptis tunc institui poterat, cum tamen etsi de infinito illo Academiarum odio non nihil remisisse videbatur, tamen Philosophiam, præsertim Aristotelis, necdum concoquere ullo modo poterat. Ita enim ille scripserat anno M. D. XX. in libro de reform. Reip. Christianæ ad nobilitatem Germanicam: *Suadeo, inquit, ut libri Aristotelis, Physicorum, Metaphysicæ, de Anima, Ethicorum, qui hæctenus omnium optimi habiti fuere, penitus aboleantur & exterminentur; cum omnibus illis, qui rerum naturalium explicationem & cognitionem se tradere profitentur: cum ex illis nihil vel naturalium, vel spirituum rerum disci, vel doceri queat.* Neque vero id postea mutavit. quamvis enim libellum composuit de instituendis scholis, tamen cum earum formam describit, multus ille quidem est in prædicando linguarum studio; de Philosophia restituenda nihil præcipit; ut satis appareat, nunquam cum eo in gratiam rediisse. Talis igitur, ut opinor, Academiæ speciem cum animo concepisset Burenus, quæ lustrum esset inscientiæ, non sapientiæ domicilium, præclare se meriturum de Westphalia speravit, si eam huic genti cupidissimæ omnis liberalis eruditionis obtruderet. Num vero existimavit illam Westphalorum insignem discendi aviditatem, propter quam eorum majores sæpe remotissimas nationes adierunt, modica cognitione linguarum, & paucis in aliquot Scripturæ sacræ capita, non è veterum auctoritate, sed è nuper exorta disciplina

petitis glossematis, expleri posse? Quid? nullumne unquam crediderunt Westphalorum in sublimiores de divinis hypostasibus, de præsentia CHRISTI in Eucharistia, de procreatione rerum è nihilo, aliisque ejusdem generis locis esse venturum? aut omnes tam hebeti futuros ingenio, ut non sentirent, hæc sine accurata Philosophiæ cognitione, neque satis liquido explicari, neque adversus hostes Christiani nominis satis pro dignitate propugnari posse? Nam quod eorum nonnulli respondent, Philosophiæ disciplinas ad liberalem quandam oblectationem animi percipi posse: ut in sacris rebus ullus eis sit locus, id vero minime ferendum esse; hæc inquam oratio risum profecto prudentibus movet. Quotidianæ enim inter eorum Theologos concertationes, turpissimis, ob rerum Philosophicarum ignorationem, hallucinationibus refertæ satis ostendunt, ebriis hominibus eos esse perfimiles, qui, cum se per dementiam negent duce, vel adminiculo ad ingrediendum indigere, ubique tamen titubant, atque offendunt. Quanto tandem abs te sapientius factum est, Princeps Illustrissime, cui cum persuasum esset, illas quoque à profanis licet hominibus excultas doctrinas, DEI ad nos munere pervenisse: CHRISTUM, qui sit æterna veritas, ad illa quoque omnia, quæcumque illis recte tradita sint, sua auctoritate comprobanda ad nos de cælo delapsum: esse denique eas disciplinas ad res divinas explanandas uberius & validius muniendas perquam appositas; iccirco Academiam tuam, more majorum, iis omnibus artibus, quæ omnibus numeris absolutum Theologum decent, instructam esse voluisti. Ita enim retinetur admirabilis ille inter disciplinas concentus, atque consensus, ut cum aliæ sint diviniore fidei lumine patefactæ, atque è cælo ascitæ, aliæ nativis ingenii viribus, & assiduo mortalium studio pervestigatæ, hæc illis pareant, atque ancillentur, & si qua in re lapsæ fuerint, ab illis corrigantur: illæ vero earum cum præsiidiis ad compescendos hostes,

*S. Augustin.
sin. ep. 3.
ad Volus.*

tum

tum ornamentis ad sua illustranda, atque confirmanda utantur.

CAPUT X.

De retinenda Academicarum inter se concordia.

NEquè solum divulgatæ sunt, atque distractæ ipsæ disciplinæ illorum somniantium importunitate & dementia, sed etiam, quod quidem malum multo latius patet, ipsæ Academiæ, postquam hoc novum Evangelium ab inferis exitit, omnem funditus spem mutuæ concordiæ & consensionis amiserunt. Atqui hæc fuit majoribus nostris præcipua Academicarum condendarum causa, ut veritas multorum sapientum studiis facilius reperiretur, & auctoritate certius muniretur. Sic enim homines sapientissimi judicabant, cum in omni disceptatione, tum præcipue, quæ de divinis rebus instituitur, eruditorum hominum consentientes, conspirantesque sententias magni apud omnes ponderis esse oportere, præsertim, si quod versatur in quæstione, diu fuerit antea magnis ingeniorum contentionibus agitarum. Id si in uno aliquo eruditorum hominum cœtu locum habet, quid in compluribus, non modo mœnibus, sed terra quoque marique disjunctis? Jam vero ante Lutheri ab Ecclesia discessum, quanta erat omnium Academicarum in iis quæ fide Catholica traduntur tuendis, propugnandisque concordia? quam multa, de quibus nihil dum certi Ecclesia decreverat, jam quodam Academicarum præjudicio explorata tenebantur? quam multa in iis, quæ ex doctrinæ Christianæ capitibus, adhibita aliarum quoque cognitione doctrinarum, apte concludi visa sunt, jam pridem tam erant in Academiis recepta, ut iis non assentiri summæ impudentiæ ac temeritatis esse judicaretur? Hoc quasi commune quoddam veritatis patrimonium pro se quælibet fidelissime custodiebat, & quantum studio ac labore conniti poterat, augebat. At vero simulatque exortus est Lutherus, qui

qui apud imperitos hæc omnia tanta gentium ac seculorum consensione comprobata atque firmata convelleret, tum vero simul excogitatum est aliud Academiarum genus, cui quoniam æternum est bellum cum veritate susceptum, omnia derepente litibus diffidiisque permiscuit. Hujus generis Academiam Burenus popularibus suis optabat, quæ non modo à Catholicis omnibus diffideret, sed ne spem quidem ullam haberet constantis cum suis gratiæ ac pacis ineundæ. Ad quam enim illa tandem factionem, cum inter illos sint plurimæ, sese applicaret? Ad Flaccianam, an Eberianam? ad Osiandrinam, an Ubiquetariam? An, quod nonnullas fecisse videmus, à Lutero ad Calvinum, id est de calcaria ad carbonariam repente transfiret? Hunc vero ipsum, qui se sequi profitentur, quot jam sunt partium? Cujus vero tandem rationis fuisset, cum in Westphalia tot jam sæculis Academia desideraretur, quæ esset veritatis officina, falsarum in ea opinionum, & litium sedem constituere? Est enim omnino, quod agebat S. Augustinus: *In ventre Ecclesiæ veritas manet. Quisquis ab hoc ventre separatus fuerit, necesse est ut falsa loquatur.* Quocirca præclare comparatum erat more institutoque majorum, ne cuiquam dynastæ fas esset Academiam condere, nisi non modo Imperator, verum etiam Pont. Max. auctor fieret. Existimabant enim nihil esse præsentius ad sedandas opinionum discordias & diffidia doctrinarum, quam ut honores, qui viris doctis tribuuntur, non modo ab ejus qui toti Imperio, sed etiam qui totius orbis Ecclesiis præest, auctoritate pendeant: ut quoniam, ut est in solenni formula, *hic, & ubique locorum*, eos valere cupiunt, dent quoque operam, ne eorum doctrina cum totius orbis sensu, judicioque ulla
 ia re discrepet.

CAPUT XI.

De Pontificis Maximi in approbandis Academicis auctoritate.

Non placet hoc Philippo. Quid ita? *Nolunt, inquit, Pontifex, & Imperator propagari veram, & puram Evangelii doctrinam, qualem constat esse harum Ecclesiarum. Ideo his Principibus, & scholis sunt inimici. E contra tamen hi Principes vere invocantes DEUM, debent facere officium suum, & constituere honesta collegia docentium, & discantium literas. Id præcipit DEUS. At quis non videt ea non posse honesta esse docentium collegia, quæ ideo absque summorum Principum auctoritate constituuntur, quod doctrina in iis tradatur ab illorum sententia, & quod consequens est, à consensione orbis terrarum abhorrens? Sed premit nos Philippus veteris Ecclesiæ consuetudine. Non est dubium, inquit, Ecclesiam Dei habentem scholas, & auditores, seu collegia docentium & discantium, posse & debere dare testimonia auditoribus, sicut testantur litteræ, quæ vocantur, formatæ. Vult inde confici, quemvis suorum cœtum, honores Academicos, sine Pontificis, vel Cæsaris auctoritate mandare posse. quia gradus nihil aliud sunt, nisi hæc testimonia. Non disputo, quam imperite gradus Academici, formati veterum literis comparentur, cum hæ fuerint fidei, & communionis Catholicæ, illi egregiæ cujusdam sint, & præstantis eruditionis testimonia. Sed faciamus inter hæc nullum esse discrimen. Nego valuisse formatas litteras à quocunque cœtu datas: contendo earum vim non solum scribentis iudicio, sed etiam recipientis approbatione niti oportuisse. Itaque S. Augustinus, cum Fortunius Donatistarum Episcopus, Ecclesiam suam Catholicam esse contenderet: *Querebam, inquit, utrum epistolas communicatorias, quas formatas dicimus, posset quo vellem dare?* atque addit: *Parabam autem, ut si consentiret, ad illas Ecclesias à nobis tales litteræ**

*In consil.
Theolog.
2. part. pag.
165.*

Ibid.

Epist. 163.

tera mitterentur, quas in Apostolicis auctoritatibus pariter legeremus illo jam tempore fuisse fundatas. Falsum igitur est quemvis cœtum, qui sibi Ecclesiæ DEI nomen arrogaret, formatas literas, id est, ut Philippus interpretatur, doctrinæ testimonia, suis auditoribus dare potuisse, quæ apud recte sentientes pondus haberent, nisi essent Apostolicæ Ecclesiæ sententia comprobata. Quæro igitur ex Philippo, num Ecclesia Romana, *in qua*, ut loquitur idem S. Augustinus, *semper Apostolicæ Cathedræ viguit Principatus*, testimonia, quæ ab eorum cœtibus doctrinæ auditorum tribuuntur, admittat, & probet? Negabit, fat scio. Quid ergo formatas nobis objicit, cum eæ solæ veterum testimonio formata Catholicam, veram, puramque doctrinam ostenderent, quæ non essent à societate Romani Pontificis alienæ? Ita enim Optatus Milevitanus, Augustino vetustior, ut ostenderet suam Ecclesiam esse Catholicam, non Donatistarum; recensitis ordine inde a S. Petro omnibus Romanis Pontificibus, usque ad eum, qui sua vivebat ætate, *cum quo*, inquit, *nobis totus orbis, commercio formarum, in una communionis societate concordat.* Errat vero Philippus, cum sperni, & repudiari Pontificis auctoritatem posse credit, eo quod Christiani, Juliani temporibus proprias scholas, & proprios cœtus discentium instituerint, tametsi ille *edicto prohiberet admitti Christianorum liberos in scholis publicis.* Christianorum enim scholæ, Juliani imperio, civilibus duntaxat immunitatibus, & commodis carebant, quæ sola ab Imperatoribus proficisci possunt: laudem vero certæ, & constantis de religione sententiæ earum nulla amiserat, quæ quidem Romani Pontificis auctoritatem sequeretur. Neque enim minus Juliani, ac postea Valentiniani, & Valentis principatu, Catholici, ut probarent, sibi pro veritate, Donatistis pro mendacio dimicationem esse susceptam, illa Optati oratione utebantur. *Quæ*, inquit, *apud vos veritas inveniri potest, cui Catholica videtur obsistere? aut quod apud nos esse*

men-

Ep. 162.

Lib. 2. ad
Parmen.

Ibid.

Lib. 7.

mendacium poteris approbare, in una communione esse cum toto orbe terrarum? Nunquid poteris approbare mendacium, symbolum verum, & unicum retinere & defendere? Nunquid poteris approbare mendacium Cathedram Petri, & claves regni cælorum a Christo concessas, ubi est nostra societas? Fateatur ergo Philippus, aut in veterum Formatis literis nihil ad tuendas Academias positum esse præsidii, quæ sine Pontificis auctoritate, nutuque fundantur, aut certe, si, ut par est, nefas esse putat à sententia ejus ætatis discedere, qua integram, puramque Ecclesiam fuisse confitetur; Burenianam certe orationem, quam sua præfatione sibi laudandam putavit, & totum ejus consilium damnet necesse est. Quid enim stolidius, quam eam Academiam in cælos ferri, cui Pontificis auctoritas ludibrio sit atque despectui, cum gravissimi & vetustissimi Patres, totius orbis consensu, testentur, absque ea veritatem retineri nullo modo posse? Num vero magis Academia sine veritate, quam mundus sine sole constare potest? Merito igitur te, Princeps Illustrissime, posteri omnes amabunt, atque in oculis ferent, qui cum, hac Academia fundanda, viam aperire, & munire velles ad veritatem, eam unam tibi sequendam putasti, qua tot innocentissimos, sapientissimosque homines ad illam pervenisse, nemo, qui se modo sapere profiteatur, aufferit diffiteri.

CAPUT XII.

Contra Jordanem Canonicum Osnaburgensem, qui unam in orbe terrarum Parisiensem Academiam volebat.

Verum exorietur fortasse non nemo, Princeps Illustrissime, qui cum in magni beneficii loco ponat, nullam adhuc in Westphalia pravis infectam opinionibus Academiam extitisse, neget tamen etiam recte sentientium numerum augeri oportere. Sunt enim quidam homines ita tetrici ac morosi, ut qua in re ipsi com-

modo aliquo sint affecti, in ea cæteros absque eodem ver-
fari, ferre nullo modo possint. Atqui ii, si qui tamen
erunt, fortasse Jordanis Cananonici Osnaburgensis, qui
Rudolpho Habisburgio Cæsare floruit, se auctoritate
tuebuntur. Is in libro de translatione Imperii ad Ger-
manos, censuit, quemadmodum una esset Ecclesia Ro-
mana, quæ ceterarum mater esset ac magistra, ita satis
orbi terrarum esse unam Academiam Parisiensem, à
quæ bonæ omnes artes, quæ ad orthodoxam doctrinam
tuendam & ornandam sint opus, ab omnibus gentibus
peti possint. Quæ opinio totius jam prope orbis consen-
su, & institutis, tot jam exortis novis gymnasiis, pridem
est confutata. Ac Parisiensem quidem Academiam, pro-
pterea quod antiquitate facile cæteras omnes antecellat,
semperque viris eruditissimis & gravissimis abundarit,
equidem omni veneratione complectendam esse judico;
præsertim, quod eam idem ille Carolus, eodem quo
hanc nostram, & finitimas Westphaliæ, Saxoniamque
Cathedrales Ecclesias, animo illo suo vere magno, & in-
censo de humano genere bene merendi studio fundave-
rit. Sed vereor ne parum intelligant, qui hæc disputant,
in quo sita sit vera Academiæ nobilitas, qui totam ejus
gloriam angustis unius urbis finibus terminari volunt:
cum hominibus eruditione præstantibus, ex ea, velut
equo Trojano, depromptis, atque in alias velut colo-
nias dimissis ac distributis, latius multò & fructum ejus,
& famam amplificatam ac diffusam esse videamus. Cer-
te hæc ipsa JESU Societas, quæ ut alia complura, toto or-
be Christiano, ita hoc Paderbornense gymnasium, Tua,
Princeps Illustrissime, voluntate moderatur ac temperat,
in Academia Parisiensi primum est exorta, & decem illi
Patres, qui eam primum certis legibus institutisque de-
vixerunt, in litteris Apostolicis, *in Universitate Parisi-
ensi graduati, & in Theologicis studiis per plures annos
exercitati fuisse memorantur.* Quod si, è Jordanis præ-
cepto, Lutetiæ in aliquo gymnasio delitescentes, iis dun-
taxat

*Pauli III.
ann. 1540.
Julii 3.
ann. 1550.*

taxat doctrinæ suæ lucem impertivissent, quibus fuisset ad eos audiendos conveniendi facultas, nulla prope jam esset Christiana natio, quæ non aliquot eruditorum hominum millia, quæ postea ex hujus Societatis disciplina prodierunt, desideraret. Neque vero, propterea quod Romana Cathedra à CHRISTO sit constituta, *in qua una Cathedra, ut loquitur Optatus, unitas ab omnibus servaretur, nec ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: ut jam schismaticus, & peccator esset, qui contra singularem Cathedram alteram collocaret*: non, inquam, consequens est unam duntaxat Academiam esse debere. Quoniam enim fieri non posset, ut omnes Ecclesiæ partes, instar unius corporis, inter se cohærent, nisi CHRISTI instituto, unius, quod sub aspectum caderet, capitis auctoritate tenerentur, ideo non dubitamus pronuntiare cum D. Cypriano Martyre: *Deus unus est, & Christus unus, & una Ecclesia, & Cathedra una super Petrum Domini voce fundata.* Quod si ad idem exemplum formandæ essent Academiæ, concluderetur non unam omnino solam, ut argumentabatur Jordanes, sed unam quæ auctoritate, & imperio quodam ceteras contineret, & gubernaret esse oportere. Sed, ne id quidem necesse est. Dum enim Academiæ inter partes Ecclesiæ, ut vere sunt, censentur, licebit quidem opinionibus, de quibus in utramque partem integra religione certatur, inter se dissentiant: in iis vero quæ capita sunt ac firmamenta salutaris doctrinæ, ne distrahantur in factiones, eadem eas, quæ universam Ecclesiam, auctoritas colligabit.

Lib. 21

Epist. 8. ad plebem.

CAPUT XIII.

Cur expediat plures Catholicas Academias institui.

ESt nihilominus hodie quoque nonnullis, quibus est privatus quæstus reipubl. commodis potior, permolesta Academiæ novarum omnis institutio. Queruntur enim nescio quid, de splendore & celebritate

veterum gymnasiolorum, novis fundandis, quotidie detraxi. Quæ ratio, si majores nostros movisset, ne ea quidem extarent, pro quorum isti honore decertant. Etenim ante annum à CHRISTO nato M. CCC. una, & fortasse altera erat in Germania Viennæ, & Augustæ Trevirorum Academia. Nihil tamen illæ causæ dicere poterunt, quin proximo consequenti seculo Heidelbergensis, Pragensis, Colonienfis, atque Erfurtensis fundarentur. Aucto, ut fit numero, illustrior quoque cœpit esse earum utilitas. ergo post annum M. cccc. Lipsiensis, Ingolstadiensis, Lovaniensis, Rostochiensis, Gripswaldensis, Friburgensis, Tubingensis, Moguntina ad veteres illas accesserunt. Num hæc tamen majoribus nostris multæ visæ sunt? num a novarum studio hac veterum multitudine sunt retardati? Nonne post annum MD. Wittembergæ? nonne Francofurti ad Oderam? nonne Dilingæ, Herbipoli, Græcii, & aliis Germaniæ locis novæ Academiæ extiterunt? Nimirum si, ut ait Sapiens, *Multitudo sapientum sanitas est orbis terrarum*, poterantne dubitare, quin è salute esset Reipubl. quamplurimis locis accendi studia sapientiæ? Veniebat vero nunquam usu, ut exorto bello, aut simili publica calamitate aditus ad longinqua gymnasia adolescentibus intercluderetur, quibus multos sæpe annos tam necessario fructu carendum fuisset, nisi provisum esset à Principibus, ut uno obsepto, alia litterarum studiosis paterent loca. Quid privatorum inopiam commemorem, quibus nisi oblata essent adjumenta discendi, quantas hodie respubl. utilitates, & ornamenta requireret? Quid? quod Ecclesiæ rationes ita flagitare videntur. Qua enim illi re tam opus est, quam eruditus Parochis? nam quod oppidum, aut quis vicus paulo frequentior tali non eget? præsertim hac nostra tempestate, qua, nisi hominum animi doctorum præfidiis regantur, vix est ut planorum, & impostorum manus evitent. Jam vero Parochi munus non valde ab iis expetitur, qui complures annos studia

litte-

sup. 6.

litterarum peregre suis impensis coluerunt. De publico vero, si quot s'atis essent, in hanc spem, procul patria alerentur, prope in immensum prodirent sumptus, cum opportunitates deesse non possint, quibus minus difficulter sustineantur domi. Adolescentibus vero ipsis utrum tandem ad disciplinam est conducibilius, in suorum conspectu arte attenteque haberi, an inter alienos in summa impunitate versari? præsertim cum jam multiplicatis ubique scholis, & breviori reperta ad eruditionem via, iis doctrinis hodie pueri imbuantur, quas vix olim viri degustabant. At illa ætas mollis ac tenera, non certe est ad peregrinandum apposita. quippe facile remotis custodibus, alienos minusque commodos mores induit. Id quod esset valde proclive, si ad paucas urbes immensi adolescentium greges confluerent, qui neque propter imprudentiam sibi ipsis imperare, neque propter multitudinem à moderatoribus cognosci, nedum regi possent. Quod enim sapienter dictum est ab Aristotele, multitudinis, ut recte gubernari possit, modum quendam esse oportere, id maxime in moderanda teneriore ætate valet, quæ sine intenta observatione, assiduaque custodia diffluit atque corrumpitur. Quod utinam hujusce rei pauciora exempla haberemus, neque liceret Academias florentes olim, nunc, rectorum discordia eo prolapsas commemorare, ut Adolescentes, qui ad eas mittuntur, vix pluribus annis doctiores, at paucis mensibus certo flagitiosiores evadant. Nam quid attinet earum meminisse, quæ a majorum religione desciverunt? videntur ne vel hæc solæ satis justam novis institutis causam dedissi? Certe cum Joannes Hussus perverfis Wiclephi opinionibus imbutus Academiam Pragensem perturbaret, novamque ejus gubernandæ formam suis consceleratis consiliis opportunam moliretur inducere, in paucis diebus tria admodum Germanorum millia cum suis professoribus, viris Catholicis, Lipsiam commigrarunt, ibique novæ Academiæ, in qua sine religio-

7. de rep.
cap. 4.

Aneas Syl-
vius hist.
Bohem.
cap. 35.
Nauclerus
Bonfin.

ligionis labe studia litterarum tractarent, fundamenta jecerunt. Ita enim verum esse censebant, ut simul aliqua Academia sese abruperit à societate recte sentientium e vestigio exoriatur alia, quæ illius damnum novo ardore & industria dissolvat atque compenset. Et tamen postquam non modo in plurimis Academiis jactura est facta, verum etiam tot populosissimæ gentes à nobis avulsæ, novis quotidie de religione doctrinis ludos aperiunt, erit quispiam Catholicus tam à studio avitæ religionis adversus, ut molestiam capiat animo, cum à viris Principibus tot mortalium errorem miserantibus, opportunis locis gymnasia salubribus, nullaque peste contaminatis litteris excitantur? At enim, inquiunt, Academiarum nostrarum honorem, & antiquissimum decus tot novarum accessione infuscari nolumus. Itane? tot populorum salus vestro isto fumoso nomine vobis est vilior? Quid enim? quacumque circumtulerimus oculos, plena sunt omnia naufragiis miserorum. hic si quis undeunde licuerit, validas, novas, omnibus rebus instructas naves contrahat, e propinquo pereuntibus signum ostendet, adnatantes accipiat, omnique ope reficiat, vos scilicet, Viri Sapientes, indignum facinus exclamabitis: obscurari illius navis gloriam, *quæ vestræ Argivi delecti viri!*

Petebant illam pellem inauratam arietis. illam unam toto mari requiri, illam conscendi debuisse. illam qui nancisci nequiverit, eum scilicet fluctibus, diisque marinis esse permittendum. Quanto Academiis veteribus esset gloriosius, prognatis novis, acuere studia litterarum, intendere professorum assiduitatem, juvenum animos laudabili æmulatione inflammare, denique partam à majoribus gloriam non socios laborum refugiendo, sed industria omni vincendo, tueri ac propagare? Jam vero languentibus studiis, laxata disciplina, jacentibus bonis moribus, incitum est profecto bonas artes accusare, si tam malis modis acceptæ, nova sibi domicilia circumspexerint.

CA.

CAPUT XIV.

Gratiæ totius Westphaliæ nomine.

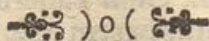
DE hac tamen, Princeps Illustrissime, abs te constituta Academia, locorum intervalla, quibus sane non modicis hæc urbs abest à veteribus gymnasiis, omnem eripient querendi & indignandi locum. Quam vero omnibus Westphaliæ Ordinibus jucundum acciderit hoc beneficium tuum, satis hæc Academiæ tuæ natalium celebrantium, gratulantium, gestientium frequentia, & inusitati plausus ostendunt. Quis enim est omnino summorum, mediolorum, inferiorum, cujus non os ipsum, atque vultus exultantes tibi gratias agere videantur? Tu enim, Princeps Illustrissime, unus post hominum memoriam, ita de Westphalia universa es promeritus, ut cum ad te una duntaxat Episcopalis Ecclesia administranda delata sit divinitus, tamen eas quoque in quibus Episcopale munus non sustines, Episcopalibus jam tibi meritis, iisque immortalibus obstrinxeris. Quid enim tam dignum Episcopo, quam in omnem retro ætatem providere, ut omnibus scientiæ, & integritatis artibus erudiantur, qui sunt aliquando in Ecclesiasticorum hominum numerum allegendi? quam divinarum humanarumque rerum cognitione præstantes cum inferioris loci Clericos, tum Scholasticos, Decanos, Præpositos, aliosque magnates tanto ante fingere, & formare? Atqui hoc abs te commodum, Princeps Illustrissime, non minus ceteris Westphaliæ Ecclesiis, quam huic tuæ, promptum est ac paratum. De quo quidem adsunt viri natalibus, virtute, dignitate spectatissimi, qui suarum tibi Ecclesiarum nomine gratulentur, & quod jucundissimum tibi gratiarum genus esse solet, hoc se tuo beneficio quamprimum, ac deinceps perpetuo usuros profiteantur. Quid? nobilissimus equester ordo, qui, jam inde à primis harum Ecclesiarum primordiis, suos in iis liberos DEO, Ecclesiæque commodis, & dignitati omnibus

seculis consecravit, quantas tibi gratias, & laudes habet, ac dicit, quod illos in ipsis modo patriæ ulnis, ad omne Ecclesiastici hominis officium, & decus assuefacere, omnibusque necessariis litteris perpolire tuo beneficio liceat, cujus ante gratia, magna patrimonii jactura, exiguo sæpe profectu, longinquis gymnasiis committebantur? Nam quid ego singulorum studia atque gratulationes exequar? Quantas enim spes omnium mentibus hac tua munificentia atrulisti? Quis nunc est tam humilis, atque inops, qui in hac tam prompta atque expedita ad eximiam quandam eruditionis laudem perveniendi facultate, non aliquos suorum posterorum omni genere litterarum ornatos? non aliquod familiæ præsidium? non aliquod Reip. lumen jam nunc animo præcipiat, atque expectet? Jam vero, Princeps Illustrissime, noli putare non eos quoque qui aliter atque nos de Religione sentiunt, hujus gratulationis esse participes. Abjecerunt illi jam pridem, atque detestati sunt (præter Anabaptistas) veterem illam Lutheri sui Academiis, & honestis disciplinis maledicentis insaniam. Vetant nos spem despondere salutis suæ, qui tametsi ab Ecclesia se removerunt, non tamen passi sunt densis illis ignorantia, ac barbaria tenebris, quas ille, ne quando claram lucem aspicerent, eis offundere moliebatur, sibi ad eam aditum intercludi. Quod si quis erit omnino in Westphalia, cui stomachum moveat hæc arx omnis salutaris doctrinæ, adversus eorum errores abs te collocata, is reputet hoc eodem loco posita quondam à Carolo Magno Augusto castra, quibus universam Westphaliam sibi, & CHRISTO subegit. Quis verò post illam victoriam, fuit in Westphalia tam demens, qui negaret illa Caroli arma salutem Westphaliæ peperisse? quis ab eo victus est, quin gratias se debere victori fateretur? Ne dubita, Princeps Illustrissime: DEUS castris non jam armorum, & militum, sed salubrium doctrinarum in hac Urbe positus, indè ei salutem instaurare meditatur, unde primùm olim ob-

lata

lata est. Oppugnantur nunc hæc castra, ut quondam illa adversariorum odiis, sed ubi semel manus dediderint, agnoscent contra suam se salutem dimicasse. Erunt etiam quibus quæ illis modo terrori sunt, & molestiæ, in delicias quondam & mella vertantur. Jam enim prospicio compluribus eventurum, quod de se, postquam à Manichæis ad Ecclesiam se retulerat, narrat D. Augustinus: *Nunc, inquit, ubera Ecclesie, post longissimam sitim penè exhaustus, atque aridus tota aviditate repetivi, eaque altius flens, & gemens concussi, & expressi, ut id manaret, quod mihi sic affecto ad recreationem satis esse posset, & ad spem reducendam vitæ, ac salutis.* Neque enim abesse potest, in tanta multitudine honestissimorum hominum, qui magnis ingeniis, integrisque moribus præditi, nullâ animi perveritate, sed solâ ignorantia veri, nobis se morantur adungere, quin complures sint futuri, quibus gravis illa, solida, constans Catholicæ Ecclesiæ doctrina, tot bonarum artium fulta præsidiiis, inimicas veritatis opinioniones detractura. Quibus detractis, ut nihil est veritatis cognitione dulcius, exardescunt nimirum dolore, quòd vanissimarum rerum specie tamdiu fuerint ab ea percipienda, fruendaque retardati. Itaque inflammati amore ejus damni compensandi, toti ad illam penitus intuendam & complectendam incumbunt. Qui quidem æternum tibi, Princeps Illustrissime, gratias agent, quod perfecto hoc Gymnasio & aditum facilem aperueris reperiendæ veritatis: & eâ repertâ fontem purissimæ & liquidissimæ voluptatis.

FINIS LIBRI PRIMI.

e 2

PA-

*Lib. de util.
cred. cap. L*